

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

”Det är två olika världar”

En intervjustudie om hur poliser upplever sin
grundutbildning i relation till yrkeslivet

Ida Liljenberg
Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp
Vårterminen 2013
Handledare: Agneta Mallén

ABSTRAKT

Författare: Ida Liljenberg

Titel: ”Det är två olika världar” – En intervjustudie om hur poliser upplever sin grundutbildning i relation till yrkeslivet.

Kandidatuppsats: SOCK01,15hp

Handledare: Agneta Mallén

Sociologiska institutionen, vårterminen 2013

Bakgrund/problemdiskussion: Polisverksamhetens regulativa krav genererar arbetsuppgifter som sätter stora krav på den enskilda yrkesutövaren och i sin tur på utbildningen denna polis erhåller. Jag förhåller mig frågande till om grundutbildningen vars syfte är att skapa en så kallad arbetsklar ”allpolis” verkligen förbereder polisen för yrkeslivet och de sociala möten med individer som yrket innebär.

Syfte: Syftet med uppsatsen är att genom kvalitativa intervjuer undersöka de motsättningar som finns mellan polisens grundutbildning och arbetsliv samt hur intervjupersonerna förhåller sig till de eventuella motsättningarna. Jag ämnar även undersöka hur polisens förhållningssätt och bemötande eventuellt varierar beroende på vem polisen möter och hur denna betraktas.

Uppsatsens utgångspunkter och undersökningens upplägg: Fem semistrukturerade intervjuer genomfördes med manliga poliser, vilka analyserades utifrån Goffmans dramaturgiska samhällssyn, Webers idealtyp samt nyinstitutionell teori.

Uppsatsen utgår från frågeställningarna: Upplever intervjupersonerna att den grundutbildning de erhållit är yrkesförberedande? Hur förhåller sig intervjupersonerna till de eventuella motsättningar som finns mellan utbildning och arbetsliv? Förmedlar utbildningen en idealbild av polismannen och hur denna bör utföra sitt arbete? Hur förhåller sig den enskilda polisen i sådana fall till denna ”ideala polis”?

Resultat: Intervjupersonerna anser inte att grundutbildningen är tillräckligt yrkesförberedande då både polisyrket och arbetslivet förskönas. Den skeva verklighetsbilden resulterar i föråldrade verktyg som i praktiken gör att polisverksamheten inte kan bedrivas enligt kraven som lagen ställer. Trots detta är utbildningens förmedlade arbetsmetoder och normer en betydelsefull del av polisens idealtyp, detta resulterar till att intervjupersonerna i intervjusituationen genom rättfärdigande förklaringar och intrycksstyrning presenterar sig själva som den ideala polisen i försök att leva upp till polisens idealtyp.

Nyckelord: Polis, Utbildning, Självpresentation, Intrycksstyrning, Idealtyp.

Innehållsförteckning

1 Inledning och bakgrund	1-2
2 Syfte och frågeställningar	2-3
3 Avgränsningar och definitioner	3
4 Tidigare forskning	3-8
4.1 Polisens förhållningssätt	3-6
4.2 Utbildningens förmåga att yrkesförbereda	6-7
4.3 Rättfärdigande förklaringar	7-8
5 Metod och Material	8-13
5.1 Metodval	8-9
5.2 Urval och genomförande	9-11
5.3 Metodreflektion	11-12
5.4 Etiska reflektioner	12-13
5.5 Analys och förhållningssätt	13
6 Teori	13-16
6.1 Idealtyp	13-14
6.2 Regulatoriska, normativa och kulturellt-kognitiva spelare	14-15
6.3 Intrycksstyrning och självpresentation	15-16
7 Resultat och analys	16-28
7.1 Synen på utbildningen	16-18
7.2 Utbildning som inte speglar dagens samhälle	18-20
7.3 Polis som övermänniska	20-21
7.4 Alla människor kan pratats till rätta	21-22
7.5 Polisen kategoriserar klienterna erfarenhetsbaserat	22-24
7.6 Arbetet organiseras enligt erfarenheter av den typiska förövaren	24-28
8 Sammanfattning och avslutande diskussion	28-30
9 Referenslista	31-32
Bilaga 1	33-34

FÖRORD

Jag vill framförallt framföra ett stort tack till min handledare Agneta Mallén, för uppvisat tålamod och för en otrolig stöttning och handledning under arbetets gång. Det har varit en resa utan dess like och jag vet att du Agneta är en bidragande orsak till att jag ”ror uppsatsen i land” med sådant lugn.

Jag vill även tacka Henrik för att du från början har trott på mig, och mina vänner och familj som hjälpt och funnits där för mig dag som natt. Ett extra stort tack till Karolina, Erika, Marie och Cathrine; ni kan inte föreställa er hur betydelsefulla ni har varit!

Sist men inte minst vill jag även tacka de poliser som gjorde denna undersökning möjlig. Jag tycker det har varit otroligt roligt och framförallt spännande att få ta del av era åsikter och erfarenheter.

Bromölla, 23 maj 2013

Ida Liljenberg

1 Inledning och bakgrund

*Men strunt är strunt och snus är snus,
om ock i gyllne dosor,
och rosor i ett sprucket krus
är ändå alltid rosor.*

(Ur dikten Nyponrosor skriven av Gustaf Fröding)

Som det uttrycks ovan är det lätt hänt att människan dömer innehållet efter dess omslag. Människan i rollen som polis, vars uppgift är att främja rättvisa och trygghet (SFS 1984:387,1§), måste dock medvetet och aktivt arbeta bort denna form av mänsklig benägenhet. Den enskilda polisens värderingar och uppfattningar om människor med dess omvärld blir enligt Rolf Granér och Maria Knutsson (2000:45) centrala grundpelare i yrkesutövningen. Ett rättssäkert samhälle grundar sig på att polisen har en god människosyn och en korrekt världsuppfattning samt förhåller sig till de otaliga regler, lagar och förordningar med mera som är vägledande för att uppnå verksamhetens ändamål. Den övergripande regleringen av polisverksamheten står bland annat skriven i regeringsformens inledande paragrafer (SFS 1974:152), där exempelvis objektivitetsprincipen och likhetsprincipen är två av de rättsliga krav som präglar polisverksamheten (RF 1 kap 9§). För den individuella yrkesutövaren innebär det att ett sakligt och opartiskt förhållningssätt ska vidtas samt att man som polis ska arbeta för att upprätthålla allas likhet inför lagen. Polisverksamheten ska även enligt objektivitetsprincipen och Stefan Zetterström (2004:40–41) bedrivas med en objektiv inställning till skuldfrågan, samtidigt som polisverksamheten enligt regeringsformens 1 kap, 2§, femte stycket, andra meningen ska värna om alla människors lika värde och motverka diskriminering:

Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

Detta genererar arbetsuppgifter som sätter stora krav på den enskilda yrkesutövaren, vilket i sin tur sätter stora krav på den utbildning som polisen erhåller. Grundutbildningen måste ge upphov till verktyg som polisen kan använda i praktiken och som möjliggör polisens arbetsuppgifter. Polisens grundutbildning är i dagsläget enligt Lars Erik Lauritz och Jonas Hansson (2013:67) utformad efter yrkesrollens breda och mångfaldiga arbetsuppgifter och skapar en arbetsklar så kallad ”allpolis” med ett urval färdigheter inom allt. I denna uppsats förhåller jag mig frågande till om grundutbildningen verkligen förbereder polisen för yrkeslivet och de sociala möten med individer som yrket innebär, eftersom jag anser att

polisens arbetsuppgifter kommer med ett stort ansvar och krav på färdigheter.

Konsekvenserna av att polisutbildningens kunskaps- och färdighetsgenererande eventuellt inte stämmer överrens med kompetenskravet som ställs på poliserna när de blir yrkesamma, blir en rättssäkerhetsfråga som kan leda till allvarliga konsekvenser för både rättväsendet och för den enskilda individen i samhället.

Utbildningars förmåga att yrkesförbereda har även studerats gällande andra yrken, exempelvis läkare, av bland annat Ola Lindberg (2010) och Michael T Fitch, Stephen Kearns, David E Manthey (2009). Där en kunskaps- och färdighetsgenererande utbildning poängterades vara av största vikt för att studenterna ska kunna gå in i, det på sitt sätt krävande, yrket som läkare. Likaså har ”glappet” mellan lagreglerande arbetsuppgifter och det arbete som utförs i praktiken studerats tidigare. Som exempel har Agneta Mallén (2011) undersökt hur personal verksam i hälsovården, gällande funktionshindrade barn, arbetar i förhållande till sin skyldighet att rapportera vanvård till socialtjänsten. Mallén (2011:57) upptäckte att personalen såg rapportering till socialtjänsten som en sista utväg och försökte istället lösa situationen på egen hand med bland annat hembesök och diskussion med föräldrar.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att genom kvalitativa intervjuer med poliser undersöka deras egenupplevda uppfattning av grundutbildningen till polisyrket, hur och i vilken mån utbildningen överrensstämmer eller skiljer sig från arbetslivet. Detta för att uppnå en djupare förståelse för hur polisens grundutbildning är förberedande för yrkeslivet och de sociala möten med individer som polisyrket innebär. Mer konkret syftar jag att undersöka om grundutbildningen tillgodoser sina studenter med de verktyg som krävs för att studenterna ska kunna bege sig ut i yrkeslivet och bedriva en polisverksamhet så som den både enligt lag men även enligt polisorganisationen är avsedd att bedrivas. Kopplat till yrkeslivet och dess sociala möten ämnar jag även undersöka hur polisernas förhållningssätt och deras bemötande eventuellt varierar beroende på vem polisen möter och hur denna individ betraktas, det vill säga om polisens förhållningssätt präglas av kategoriseringar. Mina frågeställningar är följande:

- Upplever intervjupersonerna att den grundutbildning de erhållit är yrkesförberedande?
- Hur förhåller sig intervjupersonerna till de eventuella motsättningar som finns mellan utbildning och arbetsliv?

- Förmedlar utbildningen en idealbild av polismannen och hur denna bör utföra sitt arbete? Hur förhåller sig den enskilda polisen i sådana fall till denna ”ideala polis”?

3 Avgränsningar och definitioner

Begreppet ”polis” har i uppsatsen olika betydelser men refererar antingen till den enskilda yrkesutövaren som genomgått grundläggande polisutbildning eller till polisorganisationen i sin helhet.

Det som är av intresse för uppsatsen är vilka färdigheter som krävs av den individuella polisen för att bemöta människor under både normala men även unika omständigheter och situationer som polisycket medför, samt vad som ligger till grund för utvecklingen av dessa färdigheter. Det ligger inte inom mitt syfte att jämföra manliga och kvinnliga polisers förhållningssätt eller uppfattning av grundutbildningen. Detta för att jag har valt att betrakta polisen som en yrkesroll, där individens kön inte är av relevans för mina frågeställningar och syften. Att urvalet av intervjupersoner resulterade i enbart manliga poliser är även en bidragande orsak till denna avgränsning (se metodavsnitt).

Vidare har jag valt att inte djupare jämföra hur grundutbildningen skiljer sig åt mellan de tre skolorna som i Sverige erbjuder polisutbildningen eller att djupare undersöka den förändring som polisutbildningen har genomgått under åren. Detta för att studien fokuserar på intervjupersonernas upplevelser och uppfattningar av utbildningens yrkesförberedande förmåga och inte på polisutbildningens utformning och upplägg i sig, samt att det inte ingår i mitt syfte att göra denna form av jämförelser.

Slutligen har jag i min avgränsning valt att enbart fokusera på polisens grundutbildning då grundutbildningen är den obligatoriska utbildningen som förutsätter arbetet som polis och ligger till grund för den enskilda polisens anställningsbarhet.

4 Tidigare forskning

Jag har här ovan diskuterat avgränsningar och hur begreppet polis ska betraktas, i det följande ska jag presentera en översikt över den tidigare forskning som anknyter till uppsatsens syften och frågeställningar. Den tidigare forskningen menar att motivera varför jag finner mina frågeställningar och syften relevanta, samt att tydligare avgränsa och definiera uppsatsen.

4.1 Polisens förhållningssätt

Den tidigare forskning som presenteras inom detta ämne är vald eftersom den speglar en bild av polisens arbetskultur och handlingsmönster som hamnar i konflikt med polisens roll som samhällets beskyddare (SFS 1984:387, 1§). Den beskriver en bild av polisens arbetskultur och handlingsmönster som polisen själv gärna inte vill visa och som gärna, enligt Rolf Granér (2004:147), förmildras i närvaro av någon utomstående.

Inom polisen talas det om något som kallas *polisblicken*, en förmåga som många yrkesmän med tiden utvecklar och som innebär att den enskilda polismannen lär sig urskilja sådant som avviker från det normala (Granér 2004:142). Det tränade ögat blir ett arbetsinstrument som möjliggör för polisen att särskilja sådant som är av polisiärt intresse, även individer av polisiärt intresse. Följden av detta arbetsinstrument blir då att allmänheten som enligt lag (SFS 1984:387) inte ska delas upp i polisiärt- och inte polisiärt intressanta, utan ska bestå av alla individer, i praktiken kategoriseras av polisen. ”Allmänheten” blir kategorin till vilken den enskilda individen genom ett laglydigt och respektabelt liv har kvalificerat sig (Granér 2004:99–100). Kategorisering av allmänheten är enligt Lars Holmberg (2003:49–50) ett känt fenomen både internationellt och inom Skandinavien. I Sverige (Granér 2003:104–105) kallas polisiärt intressanta personer, de som antingen redan är kriminella, de som umgås i sådana kretsar eller de som är allmänt stökiga, för buset. Detta i kontrast till allmänheten, eller ”Svenssons”, vilket motsvarar de laglydiga och hederliga människorna.

Vad som avgör om man som person tillhör den polisiärt intressanta kategorin eller inte bestäms utifrån en mängd social information, bland annat geografisk placering och tidpunkt. Exempelvis anses en ”långhårig man i slitna kläder en vardagsförmiddag i ett väletablerat villaområde” polisiärt intressant enligt Granérs studie (2004:144). Danske kriminologen Holmberg (2003:62–63) skriver att poliser, för att utskilja det polisiärt intressanta, utgår från de sociala stereotyper och uppfattningar som finns om den typiska förövaren och den typiska laglydiga individen. Både Holmberg (2003:54–55,58,87,100) och Granér (2004:105) ger stöd för att individer kategoriseras bland annat utifrån sin sociala status, beteende, utseende, kön och etnicitet. Män, andra generationens invandrare med föräldrar från Mellanöstern och människor med låg social status anses som mer polisiärt intressanta jämfört med kvinnor, svenskfödda och ”arbetsamma” medborgare.

Om polisen övergav kategorisering som arbetsinstrument skulle ingripanden endast kunna ske vid direkt observerbara lagöverträdelser (Granér 2004:229–230). Det är alltså kategorisering

som arbetsinstrument vilket möjliggör polisens preventiva arbete och ordningsupprätthållande uppgifter i samhället. Dock kan allas likhet inför lagen ifrågasättas när det visar sig att skälen bakom ingripandet mot buset och allmänheten inte är desamma och att de båda kategorierna behandlas olika av polisen. Både Holmberg (2003:85–87) och Granér (2004:163–165) har i sina studier funnit att allmänheten jämfört med buset behandlas mer generöst. Allmänheten ska störas så lite som möjligt. Vid mindre lagöverträdelses som exempelvis fortkörning, körande mot rött ljus eller hembränning för eget bruk nöjer sig poliserna oftast med att utdela en varning, medan buset tvärtom ska straffas så fort det ges en chans till detta. Såväl svenska som danska poliser organiserar sitt arbete efter uppfattningen att ”en gång en buse alltid en buse”, att individerna i fråga kan byta livsstil anses inte möjligt (Holmberg 2003:85–86, Granér 2004:106). Fångar polisen en buse som enligt registret har varit laglydig en längre tid anser polisen att han eller hon haft tur som inte blivit tagen tidigare.

Giltigheten av polisens uppfattning om den typiske förövaren ifrågasätts inte av negativa resultat, det vill säga att polisen kontrollerar individer som uppfattas som den typiska förövaren men som sedan inte visar sig vara av polisiärt intresse (Holmberg 2003:62–63). Poliserna ändrar inte sitt förhållningssätt utan frågar sig istället varför personerna i fråga inte mer betar och klär sig efter sin ”sort” (Holmberg 2003:56–57). Sannolikheten att förövare inom de båda kategorierna, allmänheten och buset, ska bli upptäckta blir därmed olika stor. Detta då individer som uppfattas tillhöra allmänheten inte ifrågasätts och kontrolleras lika ofta. Genom att fortsätta organisera arbetet efter föreställningen av den typiske förövaren, som delvis skapas utifrån den statistik som polisen tar del av, bortser poliserna från att de själva är med och formar denna statistik (Holmberg 2003:102).

Flertalet poliser håller fast vid att det beskrivna sättet att arbeta inte är diskriminerande då man anser att kategoriseringen är erfarenhetsbaserad. Poliserna ser sitt arbete som ett ständigt sökande efter möjliga gärningsmän och hävdar, som exempel, att det inte är själva hudfärgen i sig som är anledningen till att invandrare kontrolleras utan att det istället är vetskapen om att många invandrare har en kriminell bakgrund (Holmberg 2003:61). Gällande bemötandet av olika människor menar dessa poliser att de gör vad som krävs av situationen och att det är upp till motparten att avgöra hur den fortsatta relationen ska yttra sig (Holmberg 2003:88, Granér 2004:166). Poliserna anpassar sig i sådan utsträckning efter motparten att om denna svarar formellt gör även polisen det, är motparten otrevlig riskerar den att få ett otrevligt svar och skulle motparten använda våld eller göra motstånd svarar polisen med ett likvärdigt svar

(Granér 2004:167). Detta leder till att statistik, kategorisering, förhållningssätt och bemötande blir en ond cirkel där det ena konstruerar det andra (Holmberg 2003:61,102).

4.2 Utbildningens förmåga att yrkesförbereda

I brist på tidigare forskning om hur polisens grundutbildning är yrkesförberedande har jag, för att erhålla en uppfattning om hur utbildning kontra arbetsliv stämmer överrens, valt att diskutera hur läkarstudenter upplever att deras utbildning har varit förberedande för yrket som läkare. Varför jag valde just läkarstudenter som en representerande grupp beror bland annat på att deras grundutbildning, i likhet med polisernas grundutbildning, enligt Lorrie A Langdalen et al.(2003:42) och Lauritz, Hansson (2013:73) är menad att ge en grund för studenterna att stå på. Båda utbildningarna är även utformade för att eleverna ska vidareutbilda sig om man vill arbeta med något mer specifikt. Både läkaryrket och polisycket innebär dessutom att den individuella yrkesutövaren måste kunna fatta svåra beslut under normala likaväl som under kritiska situationer och omständigheter. Båda yrkena innehåller även arbetsuppgifter som kräver ett stort ansvar och att utövaren kan hantera stressiga såväl som psykiskt påfrestande situationer.

Tidigare forskning om hur utexaminerade läkarstudenter i USA upplever sin genomförda läkarutbildning visar att det finns ett glapp mellan vad utbildningen syftar till att utbilda studenterna och vad som i praktiken lärs ut (Langdalen et al. 2003:42–43). Trots att läkarutbildningen syftar till att ge eleverna en bred kunskap som är förberedande för yrkeslivet såväl som för vidareutbildning uppger examinerade studenter att läkarutbildningen inte lever upp till detta (Fitch, Kearns och Manthey 2009:380). De examinerade studenterna och lärarkollegiet är heller inte eniga om vad utbildningen borde innehålla (Fitch, Kearns och Manthey 2009:380). Enligt studenterna anses utbildningen ligga på en allt för grundläggande nivå och de utexaminerade studenterna uttrycker en oro och en osäkerhet inför att utföra vissa arbetsuppgifter (Langdalen et al. 2003:42, Fitch, Kearns och Manthey 2009:381). Denna oro och osäkerhet menar studenterna beror dels på att utbildningen inte gav den kunskap och färdighet som yrkeslivet kräver, dels även på grund av utbildningens brist på praktiskt övande (Fitch, Kearns och Manthey 2009:380–381,383). De examinerade studenterna uppger med andra ord att utbildningen främst består av teoretisk inläring och inte innefattar tillräckligt tillfredställande praktisk färdighetsträning.

Mycket av det som de amerikanska utexaminerade läkarstudenterna anger angående utbildning kontra yrkesliv bekräftas enligt Lindberg (2010), som undersökt hur svenska före detta läkarstudenter ser på sin utbildning. Dessa före detta studenter menar att det finns ett glapp mellan den professionella utbildningen och arbetet som läkare (Lindberg 2010:1). Svenska före detta läkarstudenter upplever även att de efter sin utbildning inte känner sig tillräckligt förberedda inför yrkeslivet och känner en oro och en osäkerhet inför sin yrkesroll. Denna oro känner de före detta studenterna exempelvis inför ledarrollen och det beslutsfattande som ligger på läkarens ansvar, samt för de kritiska och stressiga situationer de ställs inför i sin yrkesroll (Lindberg 2010:6). De före detta studenterna önskar att utbildningen skulle lära ut mer applicerbara kunskaper samt uttrycks en önskan om mer förberedande praktiska övningar (Lindberg 2010:5,7).

Lindberg (2010:7) fann i sin svenska studie att de före detta läkarstudenterna erkänner och uttrycker att vissa färdigheter måste utvecklas genom arbetserfarenhet då det är svårt att i utbildningen återskapa många situationer på ett realistiskt vis, exempelvis när det gäller att fatta snabba beslut under press. Sammanfattningsvis ser de svenska före detta studenterna sin utbildning som nyckeln till de färdigheter och kompetenser som ligger till grund för deras yrkesliv (Lindberg 2010:7).

4.3 Rättfärdigande förklaringar

Vi ska i det följande diskutera begreppet rättfärdigande förklaringar med avstamp i Joakim Thelanders doktorsavhandling från år 2006. Dessa rättfärdigande förklaringar är valda för att fungera som ett verktyg i studerandet av vad intervjupersoner *gör* genom sitt tal.

Thelander (2006:110) har beskrivit hur individer i intervjusammanhang kan använda sig av rättfärdigande förklaringar, det vill säga intervjupersonen accepterar ansvaret för den utförda handlingen men dess omoraliska eller klandervärda karaktär förnekas eller reduceras. Enligt Thelander (2006:110) sker de rättfärdigande förklaringarna genom att individen antingen betonar handlingens positiva konsekvenser eller genom att individen förmildrar det som anses som negativt med handlingen. Individen rättfärdigar sitt handlande genom att yrka på sin medmänsklighet, att man handlade för verksamhetens skull, att handlandet minimerade skada eller utifrån en ekonomisk rationalitet (Thelander 2006:110). Exempelvis minimerar individen det klandervärdiga i handlingen genom att hävda att arbetsuppgifter inte kan utföras utan att bryta mot vissa regler (Thelander 2006:112). Att betona det mer moraliskt riktiga

handlandet i relation till sitt handlande är enligt Thelander (2006:110) också att se som ett rättfärdigande, då med grund i individens medmänskliga egenskaper.

5 Metod och material

I detta kapitel syftar jag till att diskutera studiens tillvägagångssätt, urval av intervjupersoner samt min valda analysmetod och det förhållningssätt jag intar till min empiri. Jag diskuterar även för- och nackdelar med valda forskningsmetoder samt de etiska frågor jag ställts inför under arbetets gång¹.

5.1 Metodval

Då mitt syfte är att få fram intervjupersonernas förhållningssätt, uppfattningar, åsikter och perspektiv har jag valt att genomföra en intervjustudie. Dessa individuella perspektiv och åsikter är en oundviklig grund för besvarandet av mina frågeställningar, ett material som vare sig en kvantitativ metod eller observationer hade kunnat ge mig. Dock kan jag i efterhand tycka att ett etnografiskt angreppssätt med en kombination av deltagande observationer och intervjuer hade gynnat mina syften. Enligt Alan Bryman (2011:440) bygger intervjuer främst på verbalt beteende, det är svårt att genom en intervju få en bild av hur intervjupersonerna verkligen arbetar. Genom att kombinera observation och intervju hade jag kunnat jämföra hur poliserna *beskriver* sig arbeta med hur jag konkret *ser* att de arbetar; det som intervjupersonerna drar sig för att beskriva för en intervjuare hade möjligtvis yttrat sig i observationerna (Bryman 2011:440). Jag hade då kunnat studera hur polisernas förhållningssätt till olika människor i praktiken sett ut istället för att genom mitt intervjumaterial i relation till tidigare forskning och teori spekulera kring hur de troligtvis förhåller sig till olika människor.

Jag valde att genomföra semistrukturerade intervjuer då Tim May (2001:150) skriver att denna intervjumetod, i enlighet med mitt syfte, främjar skapandet av ett empiriskt material som i så stor utsträckning som möjligt består av intervjupersonernas egna upplevelser. En annan anledning till detta intervjuval är att jag som forskare önskar uppnå den flexibilitet i intervjusituationen som den semistrukturerade intervjun erbjuder (Bryman 2011:415). Intervjuerna bestod av förutbestämda frågor av öppen karaktär vilket möjliggjorde för intervjupersonerna att besvara frågorna i egna termer (May 2001:151). Vilka frågor som

¹ Delar av följande metodkapitel är hämtade från en tidigare metodinlämning som jag har skrivit under SOCK01, delkurs 2: *Inlämningsuppgift - kvalitativ metod*.

ställdes och när, bestämdes utifrån intervjupersonen och i vilken utsträckning denne självmant besvarade frågorna. Genom detta intervjuval fick även jag som forskare möjlighet att utifrån intervjupersonens berättande ställa kompletterande frågor om det som jag var särskilt intresserad av. Mitt intervjuval visade sig även generera material som jag inte hade förväntat mig att jag skulle erhålla men som föreföll vara av yttersta relevans. Att den semistrukturerade intervjun på så sätt öppnar upp för annat än det man förväntar sig ser jag som en fördel och som en anledning till att mitt material skapades som det gjorde. Något som jag anser vara negativt med min valda intervjustruktur är att det som forskare är lätt att påverka och styra intervjupersonen vilket i sin tur kan påverka kvaliteten på materialet. Jag återkommer till detta nedan i metodreflektionen.

5.2 Urval och genomförande

Fem intervjuer genomfördes med manliga poliser i olika åldrar och positioner. En av dessa poliser är sedan tidigare en kontakt till mig, som utifrån mitt intresseområde hjälpte mig att komma i kontakt med ytterligare relevanta intervjupersoner. Jag fick även tillgång till intervjupersoner via bekanta till mig som känner poliser.

Valet av intervjupersoner är anpassat efter det ursprungliga syftet med studien, vilket var begränsat till förhörssituationen och hur den ämnesspecifika utbildningen ansågs förberedande för det sociala mötet med en gärningsman. Urvalet baserades då på kraven att intervjupersonerna skulle vara yrkesverksamma poliser inom Skåne län, som uppger sig minnas sin utbildning och har erfarenhet av förhörssituationer. Detta urval av intervjupersoner anser jag inte har haft några begränsande inverknings gällande uppsatsens nuvarande syfte, då intervjupersonerna på sitt sätt har en bred och varierad erfarenhet. Materialet speglade polisens arbete och utbildning i helhet i sådan mån att jag fick öppna upp mitt syfte från att specifikt undersöka förhörssituationen till att istället undersöka polisyrket och grundutbildningen i helhet.

Att det slumpade sig så att alla fem intervjupersonerna blev män anser jag inte heller har någon större betydelse då jag inte har som syfte att göra jämförelser mellan manliga och kvinnliga polisers upplevelser. Dock upplever jag nu i efterhand att jag borde ha begränsat mitt urval till poliser som genomgått den ”nya polisutbildningen”, då utbildningen i början på 90-talet genomgick en relativt stor förändring. En förändring som gör det svårare för mig att ge en enhetlig bild av utbildningens yrkesförberedande förmåga då två av mina intervjupersoner gick den så kallade ”gamla polisskolan”. Eftersom det inte ligger inom mitt

syfte att studera polisutbildningens utveckling kommer jag inte att gå in närmare på denna förändring som utbildningen genomgick.

Fyra intervjuer genomfördes på intervjupersonernas arbetsplats och den femte genomfördes på ett café. För att få intervjuerna att påminna om ett vanligt samtal där intervjupersonerna kan slappna av och inte känner sig hämmade i sitt berättande, inledde jag enligt Anne Ryen (2004:47) samtliga intervjuer med småprat om allt från utomlandsestrar, kollektivtrafik och omgivningar, till hur intervjupersonernas arbetsdag än så länge hade varit. Därefter repeterades vad intervjun skulle gå ut på, vad jag menade undersöka, hur länge intervjun ungefär beräknades ta samt vad jag ämnade använda materialet till (May 2001:157). Därpå berättade jag om min önskan om att få spela in intervjun och utlovade i samband med det anonymitet och att inspelningen skulle raderas när jag var klar med materialet. Fyra av de fem poliserna gav sitt samtycke till att jag kunde spela in intervjun medan en inte gjorde det. Vad detta fick för betydelse och hur det påverkade mitt material återkommer jag till nedan i metodreflektionen.

Anledningen till att jag erhöll det breda material som jag gjorde, som var anledningen till att jag inte enbart kunde studera förhörssituationen, anser jag vara mitt naturalistiska förhållningssätt till intervjusituationen (Ryen 2004:47–56). Intervjuerna utfördes med intervjupersonen i fokus. Min ambition i samtliga intervjuer var att så lite som möjligt inverka på den jag intervjuar. Jag ville också undvika att utsätta mitt material för negativ påverkan genom att styra eller hämma intervjupersonernas berättande, exempelvis med frågor som har ett underförstått budskap. Det handlar inte bara om *vad* man som forskare säger utan också *hur* man säger det. Intervjusituationen är ett socialt möte som likt alla interaktioner präglas av intrycksstyrning där man mer eller mindre omedvetet läser av och tolkar varandra både verbalt och icke verbalt (May 2001:157).

Som forskare ska man även, för att få svar på en fråga med så många av intervjupersonens egna ord som möjligt, undvika att ställa ledande frågor, fler frågor i en och samma fråga samt ja/nej frågor (Ryen 2004:54). Utifrån detta bestämde jag mig för att ta ett steg tillbaka och ge goda förutsättningar för en intervju där intervjupersonen tilldelades störst plats och där jag tillbakalutad och effektivt lyssnade för att kunna ställa relevanta och korrekt formulerade följdfrågor, be om förtydligande exempel och djupare förklaringar. Detta för att enligt Mike Crang och Ian Cook (2007:70) försäkra mig om att jag förstått intervjupersonen korrekt samt

för att erhålla så relevant information som möjligt. Jag tog även till mig den teknik som May (2001:157) skriver om; ”att upprepa det som personen sagt men med ett frågande tonfall”, vilket förde med sig att intervjupersonerna blev självgående och materialet innehållsrikt.

Gällande frågor om hur poliserna förhåller sig till människorna de möter i arbetslivet var jag orolig för att intervjupersonerna själva skulle förneka användandet av kategorisering, eller förneka att fenomenet existerar inom yrket över huvudtaget. Jag tror att frågor som direkt handlar om huruvida poliserna kategoriserar eller inte skulle kunna uppfattas som stötande. Därför valde jag att förankra frågorna gällande kategorisering i tidigare forskning och på så sätt öppna upp för att fenomenet faktiskt existerar, vilket gav mig möjlighet att fråga om intervjupersonens åsikt (May 2001:157–158).

5.3 Metodreflektion

Intervjusituationen är inte lik någon annan situation jag varit med om och rollen som forskare är helt ny för mig. Det tog inte lång tid innan jag insåg att inga metaböcker i världen skulle kunna ha förberett mig på hur intervjusituationen egentligen skulle vara och gå till. Redan i min första intervju insåg jag hur svårt det är att formulera frågor som riktar in intervjupersonen lagom mycket på ämnet utan att lägga ord i mun, hur svårt det är att formulera följdfrågor på plats enligt konstens alla regler och hur förvånansvärt lätt det är att frågan istället kommer ut som en ledande fråga. Det är inte lätt att hålla alla metodologiska förhållningssätt i huvudet samtidigt som man lyssnar, antecknar och förväntas ställa relevanta och begripliga följdfrågor. Detta underlättades heller inte av att jag i en intervju inte fick använda min diktafon. Istället för att ta anteckningar för att återknyta till intressanta påståenden utan att avbryta den intervjuade, som jag gjort i tidigare intervjuer, tvingades jag utan min diktafon föra mycket mer detaljerade anteckningar samtidigt som jag skulle lyssna och komma med relevanta följdfrågor. Det var ingen optimal intervju, vilket också speglade sig i det material jag erhöll. Jag upplever att materialet blev mycket tunnare och inte alls lika analyserbart jämfört med det transkriberade materialet. Jag upplever att anteckningarna blev mycket mer förbestämda och svårpassade, det vill säga att jag utan min diktafon missade mycket av intervjuens intressanta innehåll.

Resultatet av att sätta poliserna i fokus under intervjun blev att alla fem poliserna självmant pratade om mina teman i intervjun. Jag upplevde det som att jag inte behövde ställa så många av mina frågor då dem självmant besvarade de flesta. Mina intervjuer präglas på så sätt inte av

en dialog utan min roll blev mest att upprepa det som redan sagts och ge stöttning till vidare utvecklingar. Dock fanns det en nackdel med denna naturalistiska intervjuform, att intervjupersonerna ofta gled in på ämnen som inte var av relevans för min undersökning. Detta försvårades av att jag fann det svårt att avbryta intervjupersonerna för att styra tillbaka dem in på ämnet.

May (2001:155–156) nämner vikten av intervjuarens egenskaper så som ålder, kön och språkligt uttryckssätt samt hur det direkt kan påverka erhållandet av information. Mina intervjupersoner var alla män och äldre än mig, något som jag säkert tror har påverkat deras förhållningssätt till mig och mina frågor. För att försöka representera mer än bara ”student” och ”ung kvinna” tänkte jag mycket på hur jag såg ut, och försökte genom utseende och tal verka mer kunnig, självsäker och ”akademisk” än jag vanligtvis upplever och ser mig själv. Med all säkerhet ett naivt försök att undkomma rädslan att inte bli tagen på allvar.

Enligt May (2001:156–158) finns det tre villkor som måste vara uppfyllda för att man ska åstadkomma lyckade intervjuer. Dessa tre villkor är (1) *tillgänglighet*, att intervjupersonen besitter den information som intervjuaren söker. (2) *Kognition*, intervjupersonen måste veta vad som förväntas av honom/henne och vad intervjun ska handla om. (3) *Motivation*, att forskaren genom olika tekniker och frågor värnar om intervjupersonens vilja att fortsätta delta i intervjun samt får deltagaren att känna att deras information är betydelsefull.

Utifrån dessa tre villkor kan man sammanfattningsvis säga att mitt material hade gynnats av ett mer fokuserat urval, dock tycker jag att jag förberedde intervjupersonerna för vad intervjun skulle innehålla och att jag själv reflekterade över vilka tekniker och frågor jag använde mig av i intervjun. Jag upplever mig ha gjort mitt bästa utifrån mina förutsättningar.

Dock inser jag mitt materials begränsningar då det är baserat på ett litet antal individer från en viss organisation och där de personer som intervjuats inte kan representera polisen som population. Men mitt syfte är inte heller att generalisera, utan att samla material som ska leda till en djupare förståelse.

5.4 Etiska reflektioner

Som forskare finns det ett antal etiska aspekter som man måste ta hänsyn till. I mitt fall var konfidentialiteten avgörande för att vissa av poliserna jag tillfrågade att få intervjua frivilligt skulle delta. Att skydda deras identitet och lokalitet utlovades, vilket är av största vikt att upprätthålla. På samma sätt som man etiskt måste erhålla ett informerat samtycke till att delta

från intervjupersonen ska man heller inte lova något som man inte kan hålla (Crang, Cook 2007: 29). Att vara ärlig med vad man ska undersöka och vilket syftet är blir då en väsentlig del vid erhållandet av samtycket. Crang och Cook (2007: 30) uttrycker dock att gränsen mellan att säga lagom mycket och för mycket om det man ska studera är väldigt tunn och att man bör tänka på att inte säga för mycket i risk för att forma och styra intervjupersonen. Av denna anledning valde jag att inte nämna något för intervjupersonerna om att jag även ska analysera vad de gör genom sitt tal.

Det är etiskt korrekt att tala om för den intervjuade om man önskar spela in intervjun samt få dennes samtycke till inspelningen (Ryen 2004, 57,155–156). Därför avstod jag från att i det dolda spela in intervjun med polisen som inte ville bli inspelad. Detta skedde dock på bekostnad av kvaliteten på mitt material.

5.5 Analys och förhållningssätt

Förhållningssättet till mitt erhållna material blir en kombination av det naturalistiska och det etnometodologiska perspektivet. Detta då uppsatsens syften kräver en analys av polisens verksamhet, där det är polisernas upplevelse som är av intresse och som anses som sanning (Ryen 2004:32). Svar på frågan om varför jag erhöll den typen av svar som jag gjorde kräver däremot ett mer kritiskt och ifrågasättande förhållningssätt (Ryen 2004:34). Jag är inte enbart ute efter vad intervjupersonerna säger utan *hur* de säger det och vad de *gör* genom sitt tal: språket blir som en handling och fokus ligger på hur redogörelserna fungerar som rättfärdiganden, anklagelser eller liknande (May 2001:172). Analysen sker genom detta parallellt både på en individnivå samt organisationsnivå, där materialet delas upp i de olika teman som identifierats. Denna analysmetod är menad som ett verktyg för att uppnå en djupare analys och undvika att endast skrapa på ytan av materialet (Ryen 2004:106–115).

6 Teori

Detta teorikapitel syftar till att synliggöra utgångspunkter och de antaganden som ligger till grund för uppsatsen. Nedan beskrivs de teoretiska utgångspunkter som kommer att användas i analyskapitlet.

6.1 Idealtyp

Max Webers idealtyp är av relevans för min studie genom att begreppet förmedlar en insikt i hur intervjupersonerna förhåller sig till de eventuella skillnader mellan verkligheten och den förmedlade uppfattningen om hur polisen ska vara och arbeta.

Enligt Frank Parkin (2002:28) är Webers begrepp *idealtyp* en mental konstruktion som skapas av den enskilda individen i syfte att närma sig förståelsen av den oändligt stora och komplexa verkligheten. Weber menar vidare att människan inte kan förstå verkligheten och alla dess sociala fenomen i sin helhet, och att vi därför måste bryta ner fenomenen i deras främsta beståndsdelar. På detta vis kan man skapa en idealtyp av vad som helst (Parkin 2002:28), och idealtypen blir en ungefärlig och mer förståelig bild av det önskade fenomenet och den sociala verkligheten. Men då idealtypen enligt Per Månson (2007:73) alltid är en skapelse av det mänskliga förnuftet, kan dock inte idealtypen fullständigt spegla verkligheten. Weber poängterar vikten av att betrakta idealtypen som just en idealtyp och att inte betrakta den som en giltig verklighet (Månson 2007:73,75). Idealtypen bör istället enligt Weber användas som en måttstock för att jämföra och mäta verkligheten (Parkin 2002:32).

6.2 Regulativa, normativa och kulturellt-kognitiva pelare

Jag har valt att använda nyinstitutionell teori och begreppen regulativa, normativa och kulturellt-kognitiva pelare eftersom de ligger till grund för förståelsen av vad det är som konstruerar polisens idealtyp. Det är dessa tre pelare eller krav som påverkar polisorganisationens sociala beteenden och som på ett vis blir ramverket för hur polisens verksamhet ska bedrivas, vilket i sin tur blir en betydelsefull beståndsdel av polisens idealtyp.

Polisorganisationen har varit en statlig myndighet sedan 1965 och utgörs av 21 polismyndigheter, vilka är länsuppdelade så att varje län ansvarar för polisverksamheten inom respektive län (Granér 2004:33). Inom nyinstitutionell teori skriver W. Richard Scott (2008:222) om hur den enskilda organisationen anpassar sig efter de krav och förväntningar som ställs på organisationen, samt att dessa förväntningar eller krav då påverkar hur det sociala beteendet yttrar sig inom organisationen. Dessa krav och förväntningar kallas enligt Scott (2008:222) för pelare och är av tre slag: regulativa, normativa eller kulturellt - kognitiva. Den regulativa pelaren utgörs av regler, övervakning och sanktioner av både formell och informell karaktär. Den normativa pelaren utgörs av organisationen och alla de individer som sätter standarden för hur arbetet ska organiseras och genomföras. Etablerade kollegor och utbildningar är de som anses vara företrädare och förmedlare av normerna. Den

kulturellt – kognitiva pelaren utgörs av de krav som omvärlden eller andra organisationer ställer på organisationen, krav som är viktiga för organisationens legitimitet. Denna pelare består exempelvis av massmedia men även av brottsoffer och vittnen.

6.3 Intrycksstyrning och självpresentation

Genom att analysera det empiriska materialet med hjälp av begrepp som intrycksstyrning och självpresentation kan jag som forskare se ytterligare en dimension i materialet. Erving Goffman (2004) tillhandahåller en förklaring till intervjupersonernas handlande i intervjusituationen vilket förmedlar en viss förståelse för hur det i praktiken förhåller sig. Genom Goffmans studie av vardagslivets dramatik syftar jag att hamna en aning närmare den verkliga sanningen.

Intrycksstyrning och självpresentation är två begrepp som sammanfattar vad Goffmans bok *Jaget och maskerna* (2004) innehåller. Goffman menar att människor i sin vardag, medvetet eller omedvetet, ständigt spelar teater i förhållande till varandra. Att den enskilda individen intar olika roller som sedan gestaltas inför varandra i hopp om att kunna göra intryck på vår publik. Med andra ord är meningen med detta rollspel att så fördelaktigt som möjligt framföra sig själv, det vill säga att upprätthålla en fasad (Goffman 2004:13,22). Exempelvis vill individen kanske att andra ska få en hög uppfattning om honom/henne och att dessa andra, eller som Goffman hade uttryckt det, publiken ska tro på att han/hon verkligen besitter de egenskaper som han/hon utger sig för att göra (Goffman: 2004:25).

Fasaden ser olika ut beroende på vilken roll individen intar, men det är något som individen oftast själv upprättar. Rollen som polis, med den uniform och de befogenheter som medföljer, innebär dock att fasaden till en viss del är institutionaliserad och skapar stereotypa förväntningar. Detta betyder att fasaden för rollen som polis redan delvis är upprättad (Goffman 2004:30–33), men utrymme har lämnats till den enskilda individen att själv upprätta fasaden och förhållningssättet till de egna arbetsnormerna samt den egna arbetsmoralen (Goffman 2004:100). Den plats där denna fasad upprättas eller där framträdande och självpresentationen tar plats kallar Goffman (2004:97) för främre region. Detta i motsats till den bakre regionen som då är ”bakom kulisserna” och den plats där individen ”klär av sig scenkläderna” och inträder en annan roll (Goffman 2004:101).

Dramatiskt förverkligande och användandet av idealiseringar är två metoder att använda sig av för att så fördelaktigt som möjligt framföra sig själv. Dramatiskt förverkligande kan enligt Goffman (2004: 35-37) vara både verkliga och fiktiva egenskaper och talanger som individen uttrycker sig besitta för att framstå som mer kompetent. Att ge den man interagerar med ett intryck som på flera sätt är idealiserat innebär, liksom dramatiskt förverkligande, att individen försöker förefalla vara bättre än vad han eller hon egentligen är, exempelvis genom att dölja eller tona ner ”sådana aktiviteter, fakta och motiv som är oförenliga med en idealiserad version av honom själv och hans produkter” (Goffman 2004:49).

7 Resultat och analys

Detta kapitel struktureras utifrån hur intervjupersonerna upplever sin grundutbildning och utifrån hur de ser på sin utbildning i förhållande till arbetslivet. Sex motsättningar mellan utbildning och arbetsliv identifierades, vilka jag har inordnat under rubrikerna: *synen på utbildningen, utbildning som inte speglar dagens samhälle, polis som övermänniska, alla människor kan pratas till rätta, polisen kategoriserar klienterna erfarenhetsbaserat samt arbetet organiseras enligt erfarenheter av den typiska förövaren.*

Dessa motsättningar speglar hur delar av polisverksamheten bedrivs i praktiken samt var grundutbildningen brister i att förmedla de färdigheter som krävs för att klara av det faktiska arbetet som polis. Motsättningarna förmedlar även uppfattningar om hur man som polis bör arbeta och vara, samt hur man som polis förhåller sig till dessa.

7.1 Synen på utbildningen

Som en röd tråd genom det insamlade materialet uttrycker intervjupersonerna att den grundutbildning de erhållit inför polisyrket upplevs som en allmän och grundläggande bas. Utbildningen beskrivs syfta till att utbilda så kallade ”allpoliser” där fokus läggs på att förmedla en bred och inte allt för djup kunskap. Det framgår även av det andra och tredje citatet nedan att ytterligare inlärningskällor anses ligga till grund för förmågan att utföra delar av det faktiska arbetet som polis, där arbetet som förhållsledare ges som exempel:

Jag tycker det var en jättebra gedigen utbildning (polis 3).

Bra förberedande utbildning men man får den riktiga utbildningen när man börjar jobba (polis 4).

Jag kände som så att utbildningen gav mig en grundläggande bas ... utbildningen är ju en grundläggande utbildning så man bli en allpolis när man kommer ut. Man ska inte vara expert på förhör när man kommer ut, det krävs många många många års tjänst för det (polis 2).

Grundutbildningens begränsningar gällande att yrkesförbereda och behovet av arbetslivserfarenhet som en kompletterande inlärningskälla beskrivs mer utvecklat i citatet nedan:

(Du) måste anpassa dig efter situationen och handla utifrån personen du möter. Exempelvis en psyksjuk: du vet att den här människan ska vi omhänderta, det finns ett beslut på det. Så finns det ju bra eller dåliga sätt att göra det på, vad som bestämmer det är ju situationen och personen i fråga. Detta lär man sig av arbetslivserfarenhet, det kan inte skolan lära ut (polis 2).

Precis som läkarstudenterna (Lindberg 2010:7) visar citatet här ovan att intervjupersonerna upplever att yrkesutövaren måste lära sig vissa saker genom det praktiska arbetet. Detta för att polisutbildningen liksom läkarutbildningen (Lindberg 2010:7) anses ha en begränsad förmåga att simulera praktiska övningar på ett realistiskt sätt. Det senare uttrycks också av två poliser i citaten nedan:

... det är alltid svårt att få övningarna att verka verkliga för allting kan ändras och hända i verkligheten (polis 2).

Vi fick ju även praktiska övningar, men övningarna var om man får uttrycka sig (), de var ett skämt (polis 3).

Gällande grundutbildningen i att exempelvis hålla förhör uttrycker fyra intervjupersoner att det rådde brist på praktiska färdighetsövningar och den femte polisen som är citerad här nedan uttalar sig om saken utifrån sin centrala yrkesposition där han möter mycket nytbildade poliser:

Alltså man har ingen praktisk färdighetsträning på polisskolan, man har grupper där man diskuterar förhör och där man pratar om dom mekanismerna men man har ju liksom inte dom här färdighetsövningarna som vi hade. Och det tycker jag var nyckeln till att bli en duktig förhørsledare, det gäller ju att få öva och prova sig fram och se sig själv ur ett rent utanförperspektiv med videokamera. Det gör man ju i huvudtaget inte vad jag vet idag, när jag pratar med unga poliser är dom frågande till den här typen av utbildning som jag har beskrivit (polis 5).

Liksom läkarstudenterna (Fitch, Kearns och Manthey 2009:383), önskar även intervjupersonerna mer förberedande praktiska övningar. Genom att utbildningen innehåller för lite praktiska färdighetsövningar får arbetslivserfarenheten en stor betydelse för yrkesutövningen. Detta leder till att nytbildade poliser, precis som läkarstudenter (Langdalen et al.2003:42), känner en oro och en osäkerhet inför arbetet:

Det märker jag framför allt i min roll som yttre befäl, att nya poliser ofta säger jag vill inte, jag har aldrig gjort det, jag kan inte det, jag vet inte (polis 5).

Kompetensglappet hamnar då i konflikt med de normativa kraven på organisationen, att de nytbildade poliserna inte kan utföra arbetet så som de etablerade poliserna upplever att arbetet ska utföras och inte heller enligt den standard som de etablerade poliserna upplever

behöver hållas (Scott 2008:222). Dock anses det enligt intervjupersonerna att ytterligare avgörande faktorer ligger till grund för om en individ ska klara av det tuffa arbetet som polis. Tydligt framhäver intervjupersonerna att personliga fallenheter anses vara av betydelsefull vikt:

Det spelar ingen roll hur mycket utbildning du får. Vissa har det vissa har det inte (polis 4).

Intervjupersonen antyder att det är långt ifrån alla människor passar i rollen som polis. Det krävs en personlig lämplighet som utbildningen inte kan förse eleverna med.

Gällande arbetet som förhållsledare använder sig exempelvis en intervjuperson av sin erfarenhet av chefer för att förtydliga vikten av den personliga fallenheten:

Jag tror det är ungefär som att vara chef... vissa har varit jättebra och vissa har varit hur dåliga som helst och det spelar ingen roll hur många ledarskapsutbildningar dom än skickas på. För dom har inte fattat något, dom är chef men dom är alltså inte ledare (polis 1).

Med detta menar intervjupersonen, liknande citatet innan, att utbildning inte är det enda som avgör om individen klarar av sina polisiära arbetsuppgifter. Det handlar om att man som person ska vara på ett bestämt sätt och besitta specifika egenskaper. Vad som exempelvis avgör om en person är en bra chef är inte antalet ledarskapsutbildningar han eller hon har genomfört utan att individen besitter egenskapen att vara ledare.

7.2 Utbildning som inte speglar dagens samhälle

Intervjupersonerna refererar till utbildningen och arbetslivet som två olika världar. De uttrycker att grundutbildningens verklighetsskildring inte överrensstämmer med den verklighet man sedan som yrkesverksam polis bemöts av:

Ida: Hur skiljer sig skolan från arbetslivet?

Polis 3: Det är två olika världar. Vi brukade skämta och säga, vår rektor hette Fanny, vi brukade alltid skämta och säga att i Fannyland är det si och så men i verkligheten är det si och så.

Tre intervjupersoner, alla de som gått den så kallade ”nya polisutbildningen”, nämner just att de upplever det som att de utsätts för två världar. Med detta menar intervjupersonerna att polisens grundutbildning inte är anpassad efter den verklighet som de utbildade poliserna sedan kommer att arbeta i, och att man inte kan utföra arbetet så som utbildningen förmedlar för att verkligheten i praktiken ser annorlunda ut:

Utbildningen gav mig en grundläggande bas kan man säga, sedan fick man lära sig på fältet hur det egentligen var eller hur man egentligen skulle göra (Polis 2).

Intervjupersonerna anger att en anledning till känslan av att man utsätts för två världar uppstår

beror på att utbildningen i vissa avseenden är föråldrad och kunskapen som lärs ut inte är användbar i praktiken:

... vissa saker har dom glömt bort om hur det funkar idag, alltså man hinner inte med i utvecklingen. Många av polislärarna på skolan har varit där några år och kanske varit yrkessam polis för 10-15 år sedan ... och många har inte ens varit ute på områden som Rosengård exempelvis eller Göteborgs eller Stockholms motsvarigheter där man går ut så bara väller det in stenar liksom. På utbildningen står man och säger så här och så här ska du prata och bemöta ungdomar. Man känner liksom inte igen sig i det. Skulle jag pratat så med ungdomarna här i (stad) hade de undrat om jag varit helt sne i huvudet. Vi tog diskussionen om rasism och kränkningar och sådant och dom (utbildningen) uppgav sina fördomar som dom har men vi är ju en helt ny generation med nya fördomar. Exempel att man inte får kalla någon neger, men det är ju vår generation uppväxt med tillskillnad från läraren då. Skolan skulle behöva uppdatera dom här sakerna (polis 3).

Det som anses som problematiskt är att undervisande lärare själva inte har den kompetens som krävs för att arbeta som polis i dagens samhälle. Lärarnas frånvaro från det praktiska polisycket har lett till att de har missat den utveckling som skett i landet och då inte själva heller utsatts för situationer som dagens poliser kommer att vara med om. Intervjupersonen ifrågasätter då hur dessa lärare ska kunna lära ut relevant kunskap och inser att informationen är oanvändbar på så sätt att den inte kommer fungera som ett verktyg för honom i hans yrkesliv.

Intervjupersonerna anser även att utbildningen genom sin föråldrade verklighetspresentation har förskönat verkligheten för poliserna och därmed yrket i sig. En intervjuperson upplever utbildningen som att den undviker att ta upp och förbereda för vissa situationer som kan uppstå i yrkeslivet:

Man vill gärna inte ta upp situationer som kanske verkligheten visar, alltså riktigt obehagliga situationer. Man vill inte ta upp situationer... man vill gärna spegla verkligheten som om den, som den bilden som alla vill ha, att det är ett fantastiskt jobb, allt är en dans på röda rosor och så här. Men det gäller att kunna belysa dagens problematik och inte vara rädd för att lyfta fram det, inte blunda för det. Man vill ju gärna inte på skolan prata om exempelvis om det här med stenkastning. Utbildningen hade blivit mycket bättre om man hade vågat spegla verkligheten mer (polis 3).

Att utbildningen genom sin föråldrade och selektivt utvalda världsbild förskönar verkligheten och yrket kan eventuellt få följderna att de verktyg som utbildningen förser eleverna med även är föråldrade, vilket i sin tur försvårar arbetet för poliserna i yrkeslivet gällande att leva upp till de kulturellt-kognitiva kraven som andra organisationer ställer på polisen (Scott 2008:222). Ett exempel är de krav som, av en åklagare, ställs på en förundersökning. Erhåller inte den enskilde polisen tillräckligt med färdigheter och kunskaper för att samla in rätt och tillförlitlig information kan det få allvarliga konsekvenser både för den kommande

rättegången som grundar sig på polisens insamlade material men även för det enskilda offret eller gärningsmannen:

Det är jätteviktigt att titta på det här att kunna identifiera en människa, om du har lämnat chockfasen. ... det är ett vanligt nybörjarmisslag hos poliser, att man håller ett förhör med en människa som inte går att egentligen hålla förhör med (polis 5).

7.3 Polis som övermänniska

Skolan vill gärna få polisen att framstå som några jävla övermänniskor äh, som ska klara allt och det är vi ju inte. Vi är helt vanliga människor som ska göra ett arbete och så får man utbildning för att klara av arbetet till en viss nivå liksom. Där brister man (utbildningen) väldigt mycket, att man inte förbereder eller ens förmedlar att en dag kommer du att hamna i en situation där du kommer över den nivån du är utbildad för och vad du klarar av som människa (polis 3).

... Vi har ju lite mental förberedelse på skolan men det var ju också ett stort skämt liksom. Vi hade en kvinna som stod och pratade om det här och någon polis fick hoppa in då och då men det skulle varit mer prat om yrket och vad vi skulle utsättas för. Vi åker på ärenden där vi får gå och plocka upp likdelar och vi är hemma hos folk som har dött och ska lämna dödsbud, det är massa sådana saker (polis 3).

Precis som läkarstudenterna (Fitch, Kerns och Manthey 2009:380) är intervjupersonerna inte helt överens med lärarkollegiet om vad utbildningen ska innehålla, som polisen i det andra citatet ovan säger önskas mer förberedande information från utbildningen. Tre av intervjupersonerna uttryckte att utbildningen inte förmedlade eller förberedde dem för att polisyrket skulle vara så psykiskt krävande som det är i praktiken. De syftar särskilt på de extremt psykiskt påfrestande arbetsuppgifter som man som polis utför samt att man som polis måste ha en ”på och av knapp” för att inte låta de krävande arbetsuppgifterna påverka under efterkommande ärenden av andra slag, det vill säga ”man måste kunna ställa om mellan ärendena” (polis 4). En intervjuperson ger ett konkret exempel samt uttalar sig kort om hur den här omställningen påverkar hans yrke:

... det är ju naturligtvis så att har man gått i järnvägsspåret i 6 timmar en natt och plockat upp en annan människa i dess beståndsdelar och dessutom behöver köra hem till personens föräldrar och tala om att deras 15 åring har ställt sig framför tåget och sen vid 06 på morgonen har en man misshandlat sina fyra barn och sin fru så att de åker till sjukhuset, då är man kanske inte världens bästa förhållningsledare, för det påverkar (polis 5).

Intervjupersonerna menar att beroende på vad man som polis har varit med om föreligger olika förutsättningar för att genomföra polisyrket utifrån både de regulativa men även de kulturellt-kognitiva kraven som polisorganisationen har över sig från andra organisationer, massmedia men även från allmänheten (Scott 2008:222). I verkligheten är poliser inte mer immuna mot traumatiseringar än någon annan:

Folk förstår inte att vi inte har den resursen i Sverige, inte på långa vägar med 20 000 poliser, att plocka ut alla dom som har varit med om något hemskt. Och ofta när man läser i tidningarna om

olika poliser som agerar felaktigt, för det händer ju faktiskt och vilket inte är konstigt för vi är också människor, så är det väldigt lite förståelse för att den här polisen kanske har varit med om något ytterst traumatiskt ett par dagar innan eller kanske bara ett par timmar innan han begår det här misstaget som drabbar den här människan, det drabbar ju alltid någon. Poliser är människor, inga robotar (polis 5).

Rollen som polis ger ingen sköld mot de hemskheter som samhället kan frambringa, men citatet här ovan påvisar att polisen upplever det som att allmänheten ibland tycks tro det. Intervjupersonen menar att det är inte är någon, förutom den som själv är polis, som kan föreställa sig vad yrket innebär.

7.4 Alla människor kan pratas till rätta

Materialet speglar även en motsättning mellan utbildningen och arbetslivet rörande vilka metoder man som yrkesman ska använda. Då polisen är en auktoritet med rätt att använda våld och vapen ”blir organisationen en ständigt relevant måltavla för granskning och får ofta mycket kritik” (polis 4). Enligt intervjupersonerna är polisen och utbildningen därför väldigt måna om att utåt spegla en bild av polisen som i så liten utsträckning som möjligt går att anmärka på och som visar hur effektiv organisationen är. Utbildningen förmedlar en uppfattning av att ”alla människor kan pratas till rätta” (Polis 4) och att den enskilda polisen genom ett mjukt förhållningssätt, som utgörs av kommunikation, inte ska behöva ha ett hårdare förhållningssätt: ”kommunikation kan lösa mycket, mycket i den meningen att kommunikationen blir en form av konflikthantering där användandet av våld inte behövs” (polis 4). Dock anser intervjupersonerna att alla individer inte kan pratas till rätta och att våld i vissa situationer är den enda lösningen:

Men man kan väl säga att skolan är så här, det ska vara politiskt korrekt hela tiden äh, man vill gärna inte prata om våld och sådant där. Man ska göra allting fint liksom, fast att ibland är våld den enda lösningen. Men i skolans värld går det alltid att lösa på annat vis, men det är inte alltid så. Det är självklart att man ska använda våld ibland, men skolan vill egentligen se att allt ska se politiskt korrekt ut oavsett om det funkar i verkligheten eller inte. Fast att man vet att det här existerar inte så kan man ändå förespråka det (kommunikation) för det ser bra ut och man kan gå ut till allmänheten och visa ”titta vad vi har gjort och vad duktiga vi är” (polis 3).

Utifrån citatet ovan framkommer att det i utbildningen förmedlas en bild av hur man som polis ska arbeta och förhålla sig till människorna som man möter. Utbildningen blir som Scott (2008:222) uttrycker en förmedlare av normerna eller av det ideala arbetssättet, vilket i detta avseende innebär att oavsett vilken individ man som polis möter ingår det mjuka förhållningssättet som en del i Webers idealtyp som skapats av den ”ideala polisen” (Parkin 2002:28). Dock, som Månson (2007:73) även uttrycker, är denna idealtyp skapad av det mänskliga förnuftet och kan inte fullständigt spegla verkligheten. Som nämnts i citatet ovan

kan polisen i praktiken inte helt leva upp till idealtypen gällande polisens arbetssätt utan måste i vissa situationer använda våld. I likhet med tidigare forskning (Granér 2004:167) blir relationen mellan polisen och motparten i praktiken beroende av hur polisen upplever att motparten uppträder:

Inom polisen och det gäller nog i princip alla poliser, uppträder folk vettigt mot oss så uppträder vi i princip vettigt mot alla människor oavsett om dom är missbrukare eller om vi känner till att dom är kriminella. Så länge dom inte uppträder på något otrevligt sätt mot oss uppträder vi trevligt mot folk. Det är så säga kunden som alltid sätter ribban (polis 1).

Intervjupersonerna är själva medvetna om den aktuella idealtypen och kan genom (Goffman 2004:36) dramatiskt förverkligande i intervjusituationen, höja sin egen kapacitet i riktning mot förverkligandet av idealtypen, och därmed skapa ett förhållningssätt där våldsanvändningen (som man inte kan förneka eftersom man redan har erkänt att man använder våld) berättigas: ”... varje situation är ju så unik så det är svårt att säga att man ska göra si eller så. Det gäller att försöka lösa det så som blir bäst för alla parter” (polis 3). Intervjupersonen rättfärdigar samtidigt sitt handlande med att betona det mer moraliskt riktiga handlandet, att man ska försöka lösa situationen så som är bäst för alla inblandade parter (Thelander 2006:110).

7.5 Polisen kategoriserar klienterna erfarenhetsbaserat

Materialet återger en skildring av polisens arbetsnormer som påvisar att poliser i den faktiska polisverksamheten använder sig av kategorisering som ett arbetsinstrument. Likheterna med vad tidigare forskning har illustrerat upphör inte här, mina intervjupersoner hävdar, liksom poliser inom tidigare forskning (Holmberg 2003:61), att kategoriseringen är erfarenhetsbaserad:

Sen finns det ju det som att säga i kåren, man pratar om kategorisering i negativ klang så att säga, det här med att poliser ser ner på vissa typer av människor på grund av deras etniska bakgrund, romer är ju ett klassiskt exempel. Alltså, och det gör vi ju också, att jobba evidensbaserat och effektivt, jag har aldrig under min hela poliskarriär varit på ett åldringsbrott, alltså den typen av brott där man antingen med våld tränger in hos en gammal och helt enkelt brottar ner honom i hallen och tittar igenom lägenheten lite snabbt och går därifrån eller att man kommer dit och vilseleder, att man är från hemtjänsten eller hantverkare och lurar sig in i lägenheten och så lurar man in den gamla människan i köket och så har man fler personer som kommer in och tar den här gamla människans plånbok, konst, guld och så vidare. Dom här åldringsrånen under mina 20 år, jag har aldrig någonsin varit på ett åldringsrån i Skåne som inte har begåtts av en person med romsk tillhörighet (polis 5).

Både polisblicken, det tränade ögat som till stor del ligger till grund för kategoriseringen (Granér 2004:100,142), och kategorisering beskrivs av intervjupersonerna som en del av arbetet. Som det nedersta citatet här under exempelvis ger uttryck för, anser polisen att det är

viktigt att kunna särskilja individer som är kriminella, i syfte att kunna bekämpa dem. Båda arbetsinstrumenten krävs och anses som nödvänliga för att möjliggöra arbetet:

Ja, dels ingår det ju i arbetet, äh... alltså det är ju det man hittar väldigt mycket på just det här som sticker ut, det som är polisiärt intressant (polis 3).

Vi för ju hemliga register över människor som är kriminella det kallas för spaningsregister. Vi bygger ju dom här kriminella nätverken för att kunna arbeta mot dom, för att kunna slå sönder dom för det är ju dom här nätverken som gör dom starka i samhället i sin kriminella gärning så att säga (polis 5).

Genom att kategoriseringen är erfarenhetsbaserad menar intervjupersonerna att fördomar inte ligger till grund för den särskiljning man gör individer emellan. Kommande citat förtydligar vad som menas med att polisen arbetar erfarenhetsbaserat samt skillnaden mellan vad som är att betrakta som fördomsfullt och inte:

Jag väljer ju att agera inte på grund av mina fördomar utan på grund av min erfarenhet. Sen kan det ju bli jättepinsamt när det visar sig dom har inte stulit någonting och då är ju det frågan, är det min fördom: förutfattad, ogrundad mening eller inte? Det här är inte en förutfattad mening, för jag vet genom min yrkeskarriär att det är så det går till när man stjälar bland den här minoritetsgruppen (polis 5).

I citatet nedan fortsätter diskussionen av vad som är att anse som fördomsfullt eller inte. Men citatet uttrycker även att de regulativa kraven (Scott 2008:222) polisen har att ta hänsyn till, i praktiken, i vissa avseenden motarbetar varandra. Som polis ska man i jakt på människor som vistas i landet olagligt särskilja dessa individer från övriga individer medan man i utifrån regulativa krav (Granér 2004:99–100) uppmanas att inte betrakta människor utifrån kriminella eller ickekriminella termer:

För att ta ett praktiskt exempel, vi har ju i uppdrag att leta efter människor som vistas olagligt i Sverige, dom här människorna är av utländsk börd det vi kallar utlänningar. Varför får då polisen inte kontrollera dom människor som av alla yttre omständigheter, hudfärg, språk, klädsel, kulturella slag äh, ger intrycket av att vara utlänningar. Ska vi då kontrollera alla bara för att vi inte ska agera fördomsfullt alltså det här politiskt korrekta va. Jag kan inte tycka det är fördomsfullt att leta efter människor som vistas olagligt i Sverige, polisen bryter själv mot lagen om man inte utför även dom arbetsuppgifterna (polis 5).

Polisens grundutbildning blir den första företrädaren som förmedlar de krav som ställs på den enskilda polisens arbete. Här förmedlas då även de regulativa krav i form av regler, lagar och förordningar med mera som polisen måste arbeta efter och förhålla sig till (Scott 2008:222).

Dessa regulativa krav gällande polisens verksamhet blir på grund av sin vikt och betydelse för utförandet av polisens arbete en huvudsaklig beståndsdel i den idealtyp som genom utbildning och organisation skapas och förmedlas rörande polisen och dess arbete (Parkin 2002:28).

Denna idealtyp blir en sorts ”manual” för hur polisen ska eftersträva att bedriva sina arbetsuppgifter. Idealtypen som skapats rörande hur polisen bör arbeta, bemöta och förhålla

sig till olika individer mynnar ut i vad alla intervjupersoner refererar till som ett professionellt förhållningssätt. Detta begrepp betyder bland annat att man som polis ska kunna särskilja på person och brott:

Man måste ju skilja på sak och person. Det är två skilda saker. Även om det är ett avskyvärt brott så får man försöka lämna det åt sidan och se på personen och behandla folk med respekt (polis 1).

För att polisen ska uttrycka ett professionellt förhållningssätt bör denna även vara fri från värderingar. Polisrollen får inte influeras av privat tyckande och privata åsikter, vilket innebär att den enskilda polisen i arbetet även måste kunna avstå från att agera efter dessa privata värderingar då man enligt intervjupersonerna inte är i position att delge egna uppfattningar. Som citatet nedan visar måste polisen kunna bemöta den hemskaste mördaren med samma respekt och förhållningssätt som till vilken annan klient som helst:

Alltså när man sitter i en förhörssituation som... att man är snäll mot han som kanske precis har mördat sin fru och liksom, och inte dömer honom utan förstår honom när han säger att ”ja du måste förstå att det är hennes fel”, så ska man inte börja argumentera med honom trots att du vet bättre som en normalt fungerande människa, du vet att det naturligtvis inte kan vara hennes fel att han slog ihjäl henne (polis 5).

Begreppet professionellt förhållningssätt betyder även, enligt intervjupersonerna, att polisen ska lösa problem med hänsyn till alla inblandade parter. För den individuella yrkesutövaren betyder detta att polisen exempelvis även ska erhålla grundkunskaper om olika kulturer och religioner så att man kan lösa *alla* situationer utan att orsaka större åverkan än nödvändigt för de parter som är inblandade:

... det är det jag menar med att man är professionell; Att man har vissa nycklar till att möta vissa människor. Exempelvis när man träffar en kvinna med huckle, hur hanterar man det? Vad säger hennes religion? Den enkla lösningen på det är ju att ta dit en kvinnlig polis, då behöver inte jag stå och identifiera den här kvinnan som har snattat och kränka henne ytterligare genom att hävda att hon ska ta av sig hucket och visa sitt ansikte för mig. Det är inget problem att visa ansiktet för en kvinna (polis 5).

7.6 Arbetet organiseras enligt erfarenheter av den typiska förövaren

Mitt material illustrerar liksom den tidigare forskningen (Holmberg 2003:62–63) att poliser organiserar sitt arbete enligt sina erfarenheter av ”den typiska förövaren”, där olika former av social information antingen placerar individen i en polisiärt intressant kategori eller i en polisiärt mindre intressant kategori:

Alltså där finns ju vissa nycklar alltså, bilar som är skrot, skabbiga, rostiga, saknar nummerskyltar äh, människor som är ute som är narkotikapåverkade uppträder metodiskt på ett helt annat sätt än en människa som inte är påverkad. Fotbollshuliganer som söker konfrontation har ett visst kroppsspråk (polis 5).

Jag kan bara svara utifrån mig själv, jag ser inte etnicitet som sådär... jag ser ju beteenden, alltså... tid och plats har ju väldigt stor betydelse. En person på en plats där det säljs mycket narkotika en viss tid, så man bygger byggstenar, bara för att du ser annorlunda ut på en viss situation så betyder inte det att jag reagerar. Om du kommer gåendes i ett område där det för tillfället säljs mycket narkotika äh, vid en viss tidpunkt äh, klädd på ett visst sätt, tittar på ett visst sätt, äh gör att man börjar undra (polis 3).

Det är på ett sätt fördomar man jobbar efter, utseende eller blicken man får av personen (polis 4).

Citaten visar det som tidigare forskning även har upptäckt, att kategoriseringar görs av polisen utifrån både tid och geografisk placering samt utifrån utseende, beteenden, etnicitet och stereotypa uppfattningar som uppfattas erfarenhetsbaserade (Granér 2004, Holmberg 2003). Trots att polisen betraktar det eget arbete som erfarenhetsbaserat resulterar det ändå i att individer som stämmer in på bilden av den typiska förövaren, som vistas på platser som förknippas med kriminalitet, eller är ute i samhället en viss tid på dygnet i oproportionerligt stor utsträckning blir föremål för polisiär uppmärksamhet. Intervjupersonerna uttrycker att meningen med polisblicken är att stoppa brott och inte att kränka individerna som får polisiär uppmärksamhet. Vilket även bekräftar tidigare forskning (Holmberg 2003:61) gällande hur polisen ser på sitt arbete som en ständig jakt efter möjliga gärningsmän:

Syftet med polisblicken är inte att kränka. Utan att stoppa brott (polis 4).

Oavsett polisens avsikt anses jakten på den typiska förövaren som kränkande och diskriminerande för de individer som på grund av utseende och etnicitet med mera blir föremål för polisiärt intresse (Holmberg 2003:63). Arbetsnormen blir dessutom en direkt motsats till Regeringsformens 1 kap 2 § som säger att: *Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person* (SFS 1974:152).

Precis som Holmberg (2003:102) skriver kan konsekvensen av polisens arbetsnormer leda till att förövaren som uppfattas som allmänhet eller ”Svenssons” erhåller en väsentlig skillnad i chans att bli upptäckt eftersom poliser arbetar utifrån antagandet att allmänheten eller ”Svenssons” inte begår brott.

Mitt material skiljer sig dock från tidigare forskning gällande polisens inställning till buset. Mitt material innehåller inte samma ”en gång en buse alltid en buse” anda (Granér 2004:106, Holmberg 2003:85–86). Istället säger mina intervjupersoner att ett kriminellt register inte

avgör om någon är skyldig eller inte, man kan inte på grund av personens tidigare livsstil anta att individen är skyldig:

Jag har varit med om att, kriminella, grovt kriminella och bråkstakar på alla sätt och vis att dom också faktiskt i just det specifika fallet du har är oskyldiga. Så bara för att dom är yrkeskriminella är dom inte skyldiga hela tiden och det ska man vara klar över. Det är liksom inte en fjäder i hatten bara för att du tar ”Nils Mc” för femte gången för samma sak (polis 2).

Intervjupersonerna uttalar även att bara för att en individ är kriminell sedan innan så är det ingen ursäkt för att behandla honom eller henne sämre än någon annan:

Bara för att du är en buse behöver jag inte behandla dig dåligt på grund av gamla meriter (polis 4).

I motsats till mitt material presenterar tidigare forskning att buset och allmänheten, det vill säga polisiärt intressanta individer och övriga människorna behandlas olika (Granér 2004:163–164, Holmberg 2003:85–87), att buset skulle straffas så fort det gavs en chans medan allmänheten och de som uppfattades som allmänhet eller ”Svenssons” behandlades mer generöst. Anledningen till att en sådan olikartad behandling av människor inte står att finna i mitt material anser jag har att göra med den intrycksstyrning som präglar intervjusituationen (Goffman 2004:13,22). Att uppge sådan information skapar en självpresentation som inte ligger i intervjupersonernas intresse att förmedla i deras strävan att inför mig leva upp till polisens idealtyp (Parkin 2002). Dock upptäckte jag att det förekommer en annan typ av kategorisering specifikt i förhörssituationen som leder till att polisen behandlar vissa individer på ett visst vis:

Jag har den här uppfattningen att många eller en del poliser har kanske den inställningen att ”äsch, det är ingen ide att ställa massa frågor för dom ljuger ändå” och då uppträder mer som skrivbiträde till vad den misstänkte berättar: ”ja hur gick det här till?” och så berättar den misstänkte men så konfronterar man som polis inte för att man ”jaha han ljuger ju helt klar men han säger ju så då skriver jag ner det”. Man har fel inställning redan innan förhöret, man måste ha inställningen att den här personen kommer jag att få att tala sanning (polis 1).

Här kategoriserar polisen individen som förhörs efter om den ljuger eller inte. Tror polisen att individen ljuger resulterar det i att denna inte engagerar sig i förhörssituationen eller i den förhördes version av händelseförloppet med samma positiva anda som om individen anses tala sanning. Inställningen polisen har till den förhörde avgör om denna agerar ”skrivbiträde”, det vill säga frågar det nödvändiga och transkriberar svaren utan intresse, eller om denna agerar som en förhörsledare och konfronterar berättandet för att komma sanningen närmare.

Ett liknande citat som syftar på att busar och allmänheten behandlas olika samt kräver olika behandling ges nedan. Citatet är intressant av två anledningar, dels eftersom intervjupersonen

förmedlar två olika förhållningssätt, även här i förhörssituationen, men även på grund av att intervjupersonen avslutar sitt uttal med att i relation till sitt beskrivna förhållningssätt betona det mer moraliskt riktiga förhållningssättet, vilket enligt Thelander (2006:110) är att se som en form av rättfärdigande förklaringar:

Man kan inte ha samma sätt mot en äh, MC-kille som är grovt kriminell, alltså yrkes kriminell, som mot en person som blivit gripen för ett slagsmål på stan och som är 20 år och ostraffad. Där har vi nog en viss skillnad, där kan jag inte gå in på samma sätt, äh, sen ska man alltid eftersträva att vara trevlig och ärlig mot den man möter (polis 2).

Det moraliskt riktiga förhållningssättet, som i citatet ovan är att vara trevlig och ärlig mot den man möter oavsett om individen är ostraffad eller grovt kriminell, blir just en rättfärdigande förklaring då intervjupersonen tidigare i citatet antyder att han som polis förhåller sig olika till olika individer beroende på vem de är, samt att det i sin tur då kan leda till en olikartad behandling. Citatet ovan är inte det enda i mitt material som har denna karaktär. Jag har upptäckt att när intervjupersonerna uttalar något som är det minsta kritiserbart eller som av intervjupersonen uppfattas som ett hot mot dennes självbild eller självpresentation, använder man sig av rättfärdigande förklaringar, idealiseringar eller dramatiskt förverkligande för att upprätthålla vissa intryck (Goffman 2004:35–37,49, Thelander 2006:110,112). Då insynen till den bakre regionen, det vill säga insyn i hur intervjupersonerna faktiskt förhåller sig till människor i det praktiska arbetet, för mig som publik är begränsad, lämnas i intervjusituationen eller i den främre regionen plats för dessa former av intrycksstyrning. Därmed kan intervjupersonerna i intervjun, som blir som en teaterföreställning där polisen spelar den ideala polismannen, inför mig nå upp till idealtypen som i verkligheten (den bakre regionen) är ouppnåelig.

I citatet nedan erkänner intervjupersonen att kategorisering kan leda till att individer behandlas olika, men räddar samtidigt situationen och tappar inte ansiktet genom användningen av dramatiskt förverkligande (Goffman 2004:35–37). Med andra ord upprätthåller intervjupersonen rollen som den ”ideala polismannen” inför mig genom att tillskriva sig själv en självinsikt och självkontroll. Intervjupersonen använder sig av resonemanget att om han är medveten om de fördomar som präglar hans arbete, kan fördomarna kontrolleras så att de inte påverkar de egna arbetsnormerna och den egna arbetsmoralen:

Visst kan kategorisering få en annan sorts konsekvens i tjänsten. Man kan få mindre överseende när det kommer till vissa kategorier för man ger dom aldrig chansen att förklara sig, men det (att

kategorisera) är mänskligt och man kan inte komma ifrån det. Det gäller istället att vara medveten om dina fördomar, så att du kan kontrollera dom (polis 4).

Följande intervjuperson är inne på ungefär samma spår, att självinsikt och självkontroll är nyckeln till en god arbetsmoral och goda arbetsnormer men tillskriver sig själv även ett ansvarstänk som i relation till belysandet av det moraliskt riktiga handlandet blir en rättfärdigande förklaring till fördomarna som finns inom polisorganisationen (Thelander 2006:110):

Man måste hela tiden arbeta på sina fördomar, och titta mer på fakten. Sen är det ju olika från person till person beroende på hur mycket fördomar man har och hur mycket man låter dom ta över. Jag försöker ju hela tiden själv att arbeta med mig själv... för det är lätt att skaffa fördomar om alla (polis 3).

Att individen förmildrar det som anses som negativt med en handling är en annan form av rättfärdigande förklaringar (Thelander 2006:110) som intervjupersonerna använder sig av för att inför mig leva upp till polisens ideal. I citatet nedan tonas fördomsfullheten ner genom att intervjupersonen acceptera ansvaret för handlingarna, vilket leder till att handlingarnas klandervärdhet och omoraliska karaktär därmed reduceras. Samtidigt betonar intervjupersonen att handlandet inte ledde till någon skada eftersom man var trevlig och agerade som en professionell polis. Bilden av polisen som professionell blir återigen en viktig beståndsdel av den konstruerade idealtypen. Om polisen är professionell eller inte blir avgörande för om man som enskild polis anses leva upp till idealtypen:

Har jag någon gång under min poliskarriär gjort val som grundas sig på förutfattade meningar och fördomar om jag stoppat en bil med fyra romiska personer i? Ja, det får jag nog erkänna att det säkert har hänt. Men jag har ingen klar minnesbild utav att jag varit dum eller oprofessionell eller så här. Men har jag valt att göra en extra kontroll när vi har stoppat bilen ändå för det är romer i bilen, det har nog hänt, säkerligen. Jag skulle aldrig kunna svära mig ifrån det. Men jag hoppas ju att jag är bättre polis än så, att jag är professionell (polis 5).

8 Sammanfattning och avslutande diskussion

I min analys av det insamlade intervjumaterialet har det framkommit att intervjupersonerna inte upplever sin grundutbildning som tillräckligt yrkesförberedande. Grundutbildningen tillgodoser inte poliserna med i praktiken nog användbara verktyg då både verkligheten och polisycket förskönas och inte anpassas efter dagens samhälle. Arbetslivserfarenhet och personlig lämplighet anses därför ha stor betydelse gällande vad som ligger till grund för om individen ska klara av de arbetsuppgifter som polisycket innebär.

Denna brist på verktyg samt skeva verklighetspresentation leder till att poliserna i praktiken inte kan bedriva en polisverksamhet enligt kraven som lagen ställer eller i enlighet med vad utbildningen förmedlar. I det faktiska polisycket förekommer en kategorisering av allmänheten utifrån uppfattningen om den typiska förövaren gällande bland annat utseende och beteende. Trots att denna kategorisering enligt intervjupersonerna är erfarenhetsbaserad leder kategoriseringen ofrånkomligt till att brottslighet som begås av individer som inte är ”typiska” förövare inte upptäcks i samma grad av poliserna. Kategoriseringen riskerar då att hamna i konflikt med alla människors lika värde och allas likhet inför lagen. Polisernas arbetsrutiner resulterar även i att vissa människor, framför allt de som stämmer in på polisens bild av en förövare, i oproportionerligt stor utsträckning blir föremål för polisiär uppmärksamhet. Detta kan uppfattas som kränkande och diskriminerande oavsett om polisen anser sig arbeta erfarenhetsbaserat eller inte.

Genom mitt material har det även framkommit att utbildningen står som en förmedlare av hur den individuella polismannen bör vara och sköta sitt arbete: som polis ska man ha ett professionellt förhållningssätt och erhålla uppfattningen att alla människor kan talas till rätta. Polisen ska vara värdefri och bedriva en polisverksamhet som är politiskt korrekt, som inte ska gå att ifrågasätta eller kritisera. Man ska även förhålla sig till de regulativa kraven i form av lagar med mera då dessa har stor betydelse för hur polisen anses ska bedriva sin verksamhet.

Polisens idealtyp, som utbildningen förmedlar, är i praktiken inte möjlig att förverkliga då polisens arbete i så stor utsträckning är händelsestyrt, poliserna arbetar med människor och inga skådespelare som agerar utifrån ett känt manus. Dock var detta inte heller meningen med idealtypen. Weber poängterar tydligt att en idealtyp just är en idealtyp, en mental konstruktion som inte ska betraktas som en giltig verklighet. Detta ändrar inte att poliserna i interaktion med mig erhåller ett tillfälle att försöka leva upp till polisens ideal. Eftersom jag inte har möjlighet att bekräfta hur de i själva verket står i förhållande till idealtypen, kan polisen presentera sig själv som den idealiske polismannen. Detta är då anledningen till att de väljer att svara med rättfärdigande förklaringar och idealiseringar och att de försöker förbättra bilden av sig själva genom dramatiskt förverkligande. Analysen av dessa handlingar leder till att jag får en mer trovärdig föreställning om polisens arbetsmoral och arbetsnormer.

Jag hoppas att studiens resultat leder till att individer involverade i utformningen av polisens grundutbildning vill ta tag i att undersöka den problematik som här har identifierats. Ytterst handlar polisutbildningens utformning om vilket samhälle vi invånare vill ha i framtiden. Vi vill ha poliser med en god förmåga att möta människor i svåra situationer samt poliser som är trygga i sin yrkesroll. Vi vill inte ha poliser som inte klarar av yrket på grund av att de inte ges förutsättningarna att så bra som möjligt mentalt förbereda sig för de svåra och påfrestande situationer som polisycket innebär, och därmed försätter sig själva, andra och rättssäkerheten i fara.

En relevant fråga till följd av mina slutsatser blir hur utbildningen skulle utformas för att möta studenternas och polisykets verkliga behov. Bör utbildningen förlängas, behövs mer praktik eller krävs det högre krav på utbildarnas erfarenhet och kompetenser? Jag hoppas att det finns ett intresse att bygga vidare på mina resultat och finna svaret till denna intressanta och viktiga fråga. En intressant vinkel hade varit att jämföra hur elever och programutformare ser och uppfattar polisens grundutbildning. Finner dessa två parter samma svagheter och styrkor med utbildningen?

Mitt material innehöll även många intressanta skillnader mellan ”den gamla” och ”den nya” polisutbildningen, som jag här i uppsatsen inte har haft som syfte att undersöka. Det hade dock varit intressant att studera polisutbildningens utveckling, hur utbildningen förändrats i relation med det ständigt förändrade samhället och vad dessa förändringar har haft för betydelse.

9 Referenslista

- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Crang, Mike & Cook, Ian (2007). *Doing ethnographies*. [New ed.] London: SAGE
- Fitch, Michael T. Kearns, Stephen. Manthey David E. (2009). Faculty physicians and new physicians disagree about which procedures are essential to learn in medical school. *Medical teacher*, 31 (4), 379-384
- Goffman, Erving (2004). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. 4. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- Granér, Rolf & Knutsson, Maria (2000). *Etik i polisarbete*. Lund: Studentlitteratur
- Granér, Rolf (2004). *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Diss. Lund: Lund Universitet
- Holmberg, Lars (2003). *Policing stereotypes: a qualitative study of police work in Denmark*. Glienicke/Berlin; Madison/Wisconsin: Galda und Wilch Verlag
- Langdale, Lorrie A. Schaad, Doug. Wipf, Joyce. Marshall, Susan. Vontver, Louis. Scott, Craig S. (2003). Preparing Graduates for the First Year of Residency: Are Medical schools Meeting the Need? *Academic Medicine*, 78: 1, 39-44
- Lauritz, Lars Erik & Hansson Jonas (2013). Lära är livet - att vara polis i en föränderlig värld. I *Polisen - verksamhet och arbete*. Eklund, Niklas & Landström, Lena (red.), 66-82. Malmö: Liber.
- Lindberg, Ola (2010). The next step- alumni students' views on their preparation for their first position as a physician. *Medical Education Online*, 15: 4884 - DOI: 10.3402/meo.v15i0.4884
- Mallén, Agneta (2011). It's Like Piecing Together Small Pieces of a Puzzle'. Difficulties in Reporting Abuse and Neglect of Disabled Children to the Social Services, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 12: 1, 45-62
- May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Månson, Per.(2007). Max Weber. I *klassisk och modern samhällsteori*. Heine Andersen & Lars Bo Kaspersen (red.),71-85. Lund: studentlitteratur.
- Parkin, Frank (2002). *Max Weber*. Rev. ed. London: Routledge
- Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi
- Scott. W. Richard. (2008) Lord of the Dance: Professionals as Institutional Agents. *Organization Studies*, 29: 2, 219-238.
- Thelander, Joakim (2006). *Mutor i det godas tjänst?: biståndsarbetare i samtal om vardaglig korruption*. Diss. Lund: Lunds universitet

Zetterström, Stefan (2004). *Juridiken och dess arbetssätt: en introduktion*. Uppsala: Iustus

Bilaga 1: Teman under samtalsintervjuerna

Bakgrund

- Berätta lite om dig själv och ditt yrke.
 - Hur länge har du arbetat som polis?
 - Hur har din karriär sett ut, vad har du jobbat med och vad jobbar du nu med?
 - Utfört mycket förhör?
 - Jobbade du med något annat innan du blev polis?
 - När gick du polisutbildningen? Var utbildades du?
 - Har du någon vidareutbildning inom polisen?

Utbildningen

- Du sa att du genomgick din grundutbildning i XXXX och för XX många år sen. Kan du säga något om din utbildning i förhörsteknik och kommunikation?
- Hur såg utbildningen ut?
 - Hur mycket (uppskatta)?
 - Var det teoretisk utbildning eller även praktiska övningar?
 - Vad var bra/ dåligt med utbildningen?
- Vilket förhållningssätt förmedlar utbildningen att man som polis ska ha till personerna man möter i sitt arbete?
- Hur ser du på din utbildning?
 - Har du använt dig av den kunskap som grundutbildningen gav?
 - Isf på vilket sätt?
 - Tog du med dig något från utbildningen till arbetslivet, isf vad?
- Är du nöjd med utbildningen eller tycker du att det är något som utbildningen skulle ha lärt ut som den inte gjorde?

Utbildning kontra verkligheten

- Hur upplevde du arbetsmiljön/verkligheten när du kom ut från skolan?

Förhör (inställning och förhållningssätt)

- Vad är dina mål när förhör en misstänkt gärningsman?
- Hur arbetar du för att uppnå dessa mål?
- Vad krävs det av dig som förhørsledare?
- Andra poliser jag har pratat med har uttryckt att de ser sin yrkesroll som ett skådespel, att man är tvungen att anpassa sig efter den man möter. Hur ser du på din yrkesroll?
- Om du skulle beskriva ett bra/lyckat utfört förhör med en misstänkt gärningsman, hur skulle det förhöret se ut och gå till?
- Om du skulle beskriva ett sämre/dåligt utfört förhör med en misstänkt gärningsman, hur skulle det förhöret se ut och gå till?
- Det finns forskning som pratar om att poliser utvecklar en sorts polisblick, att man tränas till att uppfatta sådant som är avvikande från det normala. Man lär sig särskilja personer som är polisiärt intressanta. Är det något du reflekterat över?
- Jag har även läst forskning som säger att poliser upplever att de i sitt yrke indelar människor de möter i kategorier. Är det något du har reflekterat över?

Utbildning i relation till arbetslivserfarenhet/annat

- Vad tror du har haft betydelse för utvecklingen av dina färdigheter i att förhöra misstänkta gärningsmän?
 - Utbildning jämfört med arbetserfarenhet, vad upplever du att du har haft mest nytta av? Hur så?
- Hur stor betydelse har den egna personligheten?

Avslutning

Sammanfatta det intervjupersonen sagt och fråga om denna vill tillägga eller utveckla något.